
IŠ VILNIAUS MIESTO TARYBOS RAŠTINĖS PALIKIMO: NAUJŪJŲ MIESTIEČIŲ AKTAI 1663–1795 M.

Agnius Urbanavičius

Lietuvos istorijos institutas, Kražių g. 5, 2001 Vilnius, Lietuva

IVADAS

Straipsnio pavadinime glūdinti „naujojo miestiečio“ bei „miesto tarybos“ terminų prasminė sąsaja pabrėžia, kad tyrėjo dėmesys nukreiptas į tą XVII a. antrosios pusės – XVIII a. Vilniaus dalį, kurioje galiojo Magdeburgo teisė bei kurios gyventojai – miestiečiai naudojosi miesto savivaldos teikiamomis privilegijomis. Šiame tyrime „naujasis miestietis“ (pagal akto pavadinimą „*Civis novus*“) – tai asmuo, kurio teisinė padėtis miesto tarybos sprendimu buvo pakeista taip, kad jis tapo miestiečių luomo nariu. Apibrėžiant termino „naujas“ prasmės chronologines ribas, dera patikslinti, kad jos sutampa su akto, kuriuo minėtosios teisinės padėties pokyčiai buvo patvirtinti, surašymo data. Įsipilietinimo Vilniaus magdeburginėje dalyje (jurisdikijoje) procesą administravo viena iš miesto savivaldos institucijų, būtent, – miesto taryba (tų laikų pavadinimu – „Kilmingoji Vilniaus [burmistrų ir] tarėjų įstaiga“¹). Šios įstaigos administracinė ir teisminė veikla buvo fiksuojama jos pačios raštinėje sudarinėtose aktų knygose. Jos yra pagrindinė šaltinių grupė temai apie miesto teisės priėmimus ankstyvųjų naujųjų laikų Vilniuje tyrinėti. Knygas sudaro įvairaus teisinio turinio administraciniai ir teisiniai įrašai, arba, diplomatikos terminu, aktai. Iš jų svarbiausia naujųjų miestiečių problemai tirti yra ta rūšis miesto tarybos administracinių aktų, kuriais asmeniui buvo suteikiamos miestiečio teisės.

Straipsnio tikslas yra trejopas: 1) trumpai apžvelgti Vilniaus miesto tarybos raštinės palikimo dalį, reikalingą pasirinktam klausimui nagrinėti, 2) išanalizuoti ir palyginti aktų apie miesto teisės priėmimą tekstus, 3) įvertinti naujųjų miestiečių aktų informacinį turinį.

VILNIAUS MIESTO TARYBOS RAŠTINĖS PALIKIMAS

Vėlyvųjų viduramžių bei ankstyvųjų naujųjų laikų Vilniaus miesto tarybos raštinė kaip savarankiškas tyrimų objektas dar beveik nepažįstama sritis, todėl ir toje įstaigoje paruoštus aktus aptarti yra ypatingas uždavinys. Viena, šio straipsnio autoriaus dėmesio centre – naujųjų miestiečių aktai, todėl apie tarybos raštinės

palikimą galima būtų tik užsiminti, norint parodyti, kaip tie aktai siejosi su kanceliarine aplinka, kurioje jie buvo kilę ir egzistavo. Antra, nesant ankstesnių tos raštinės palikimo šaltiniotyrynių studijų, tenka dalį šio teksto paskirti apibendrinamam jos palikimo vaizdui pateikti.

Nuoseklūs ir nuodugnūs Vilniaus miesto tarybos raštinės tyrimai įmanomi tik nuo XVII a. antrosios pusės, kai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės sostinė buvo išvaduota iš Rusijos okupacijos, kurios metu maskvėnų pajėgos sunaikino pagrindinę XIV–XVII a. vidurio magistrato archyvo dalį. Pokarinio laiko raštinės dokumentai išsamiausiai išlikę nuo 1663 m. Matyt, tais metais jau buvo visiškai atkurtas įprastas miesto tarybos ir jos raštinės darbas. Jos aktai pakankamai gerai išlikę visu laikotarpiu iki pat LDK užgobimo (išimtis – XVIII a. pirmasis dešimtmetis). Vis dėlto kartais abejonų, ar visi aktai išliko, kelia mažas kurio nors mėnesio įrašų skaičius ar jų stygius apskritai. Šiam tyrimui pasirinkta tarybos raštinės palikimo dalis nuo 1663 iki 1795 metų. Palikimą sudaro aktų knygos ir jų fragmentai bei pavieniai aktai, vėliau taip pat surišti į knygas. Šios knygos saugomos Lietuvos valstybės istorijos archyve (LVIA) senųjų aktų (SA) fondų komplekse. Jos surašytos XIX a. antrojoje pusėje – XX a. pradžioje Vilniaus centrinio archyvo vedėjo pareigas ėjusio archyvaro Ivano Sprogio sudarytame Senųjų aktų kataloge². Naujųjų miestiečių aktų esama knygoje, įtrauktose į du šio katalogo skyrius, paties sudarytojo pavadintuose Vilniaus miesto magistrato (1) aktų bei dekretų knygomis ir (2) teismo protokolais³ (toks skirstymas yra svarbus, kaip šaltiniotyros evoliucijos faktas, bet šiuolaikiniam mokslui tarybos palikimą priimtina grupuoti kitaip; tai bus aptarta vėliau). Būtent šias tarybos raštinės knygas ir ketinama apžvelgti.

Klasikinėje diplomatikos teorijoje miesto raštinės knygos bendrai vadinamos „įrašų knygomis“⁴. Kasdienėje praktikoje kiekvienos raštinės darbo savitumas lėmė joje sudaromų aktų rinkinių pavadinimų skirtumus. Norint išsiaiškinti, kaip vadinti tokias Vilniaus miesto tarybos knygas, tikslinga aptarti jų nomenklatūrą. Šią užduotį atlikti įgalina tai, kad dalyje knygų yra išlikę antraštiniai lapai. Pradedant šią apžvalgą, atkreiptinas dėmesys į aplinkybę, jog tarybos raštinėje galiojo dvikalbystė: vienu metu vartota ir lotynų, ir lenkų kalba. Knygų antraštiniais įrašams būdinga ši struktūra: 1) invokacija⁵ (kai kuriuose įrašuose), 2) knygos pavadinimas⁶, kuriame nurodyta ir jos administracinė priklausomybė, 3) intituacija⁷ pareigūnų, tais metais vadovavusių įstaigai, kurios raštinėje paruošta knyga (nurodyti vardai, pareigos, kartais – konfesinė tapatybė), 4) datacija (antraštinio įrašo pabaigoje skaičiais ar žodžiais paprastai nurodyta į knygą įtrauktų aktų chronologija). Įvairiose knygoje ši struktūra kartkartėmis skiriasi. Dalis XVII a. 2-osios pusės ir daugelis XVIII a. knygų yra visai be antraštinių lapų arba jų įrašai labai sutrumpinti (ypač XVIII a. pasitenkinta užrašant vien knygos pavadinimą). Jeigu antraštinio lapo nėra, knygos administracinę priklausomybę, t. y. kurios įstaigos raštinėje ji sudaryta, galima nustatyti pagal į ją įrašytų aktų pradžios ir/ar pabaigos formules⁸. Kaip nurodyta cituojamoje akto pabaigos formulėje, nagrinėjamosios knygos jų sudarytojų vadintos „Vilniaus burmistrų ir tarėjų knygomis“, todėl yra teisinga jų visumą vadinti „Vilniaus tarybos knygomis“. Iš pateiktų šių knygų lotyniškų pavadinimų pavyzdžių matyti, kad kasdieniame raštinės darbe jos vadintos įvairiau. Galima skirti šiuos jų pavadinimų atvejus: *acta* (aktai), *formulare actorum* (aktų formuliaras), *protocollum actorum* (aktų proto-

colas) ir tiesiog – *protocollum*. Skirtingai pavadintų knygų pakankamas skaičius (vienų bent po kelias, kitų daugiau), kiekvieno pavadinimo knygų raštvedybos savitumai, taip pat jų fizinė būklė įgalina šias knygas grupuoti atsižvelgiant į jų pavadinimus. Pagal šiuos lotyniškus terminus patogiausia yra parinkti ir lietuviškus tų knygų pavadinimų atitikmenis. XVII a. antrojoje pusėje – XVIII a. Vilniaus miesto tarybos raštinėje egzistavo tokios knygų rūšys: 1) aktų knyga, 2) aktų formuliaras, 3) aktų protokolai ir 4) protokolai. Matyt, šios antraščių ypatybės rodo ir knygų paskirties raštinėje įvairovę. Aktų knygos buvo naudojamos visu 1663–1795 m. laikotarpiu. Aktų formuliarai ir aktų protokolai gerai išlikę iš 1677–1680 m. bei fragmentiškai iš vėlesnių XVII a. metų. Gerai išliko ir 1716–1795 m. protokolai. Prieš jų funkcijas aptariant, būtina į šį tyrimą įtraukti *švarraščio* ir *juodraščio* terminus, nes jie tiksliausiai nusako kai kurių rūšių kanceliarinę paskirtį.

Aktų knygos, sprendžiant iš jų raštvedybos ypatybių (jos čia nebus aptariamos: gilesnė ir išsamesnė jų šaltiniotybinė analizė – kito darbo objektas) bei fizinę būklę, raštinėje turėjo atlikti švarraščio funkciją ir buvo viešos svarbos aktų rinkiniai. Aktų formuliarai bei protokolai tais pačiais atžvilgiais gretintini su juodraščiu. Aktų protokolai turėjo būti sąrašo paskirties. Švarraščio samprata pakankamai aiški, o juodraščiai įvairiais laikais bei skirtingose raštinėse būdavo rengiami vis kitaip, todėl tikslinga paaiškinti, kuri tarybos raštinės palikimo dalis vadintina juodraščiu ir kuo jis buvo reikšmingas. Pradėti dera nuo terminų. Viduramžių diplomatikoje *formuliaras* reiškė rinkinį pavyzdinių formų, pagal kurias turėjo būti rengiami įvairių dokumentų tekstai⁹. Kai kuriais požymiais panaši, tačiau vis dėlto skirtinga buvo Vilniaus miesto tarybos raštinėje vartoto *aktų formuliaro* prasmė. Tai – juodraštis. Į jį surašyti visi kuriuo nors laikotarpiu (tai nurodyta antraštiniame lape; pagal žinomus pavyzdžius – per vienerius metus) toje raštinėje parengti aktai. Kaip ir būdinga juodraščiams, jų tekstai braukti ir taisyti, tačiau įvairių rūšių aktų tekstai nėra padriki ar fragmentiški, parengti pagal kiekvienai rūšiai vienodas formas, kurios buvo privalomos aktų knygoms. Žinoma ir naujųjų miestiečių aktų pavyzdinė forma (didžioji išplėstinė, – apie ją vėliau)¹⁰. Todėl pagrįsta teigti, kad aktų formuliaras buvo aktų knygos pavyzdys, kurio tekstą, matyt, beveik nepakeistą, raštininkas perrašydavo į aktų knygą. Nuoseklu manyti, jog buvo ne viena juodraščio rašymo pakopa, o aktų formuliaras – paskutinė iš jų. Gali būti, kad juodraščių rašęs raštininkas svarbius būsimos akto duomenis iš pradžių labai trumpai užrašydavo pavieniuose lapeliuose ar kortelėse¹¹. Tokių laikinų užrašų pagrindu, matyt, sudarydavo aktų formuliarą. Jam paskirties raštinėje prasme artima kita – *protokolais* vadinama knygų grupė. Lotynų kalbos žodis *protocollum* yra daugiaprasmiškas. Be kita ko, jis gali reikšti ir pirminį juodraščių, ir sąrašą¹². Apžvelgiamame Vilniaus kontekste svarbios abi prasmės, tačiau šiam pavyzdžiui aptarti pirmoji yra tikslesnė. Protokolas taip pat buvo juodraščio paskirties. Savo fizine išvaizda bei raštvedybos tvarka jis skyrėsi nuo aktų formuliaro. Pastarąjį palyginus su tų pačių metų aktų knyga pastebėta, jog beveik visi įrašai vienos rūšies knygoje pasikartoja kitos rūšies aktų knygoje. Šiuo atžvilgiu sugretinus protokolus ir aktų knygas nustatyta, jog į jas įrašytų aktų skaičius nesutampa: protokoluose jų gerokai mažiau negu aktų knygose (apie galimas šio reiškinio priežastis – vėliau). Į aptartąjį protokolą panašios antraštės, bet kitokios paskirties, yra *aktų protokolai*. Jo fizinės išvaizdos, raštvedybos tvar-

kos analizė bei palyginimas su kitų čia apibūdintų rūšių knygomis įgalina teigti, kad jam artimesnė žodžio *protocollum* antroji prasmė – *sąrašas*. Į šios rūšies knygas surašytos aktų tekstų santraukos, trumpesniųjų esmė pateikta vos keliomis ar netgi viena eilute. Beveik visi aktų protokole esantys įrašai aptinkami to paties laikotarpio aktų knygoje bei aktų formuliare (dalies gali nebūti, jeigu kuris nors rinkinys išlikęs ne visas). Prielaidą apie aktų protokolo kaip sąrašo paskirtį patvirtina ir jo reikšmę paaiškina raštininko pastaba šios knygos antraštiniame lape¹³. Turint aktų protokolą ir norint greitai surasti dominantį įrašą, jau nereikėjo versti storos aktų knygos. Aktų protokolas tikriausiai buvo ilgainiui atsiračiusio įrašų registro (nuo 1764 m. jis tapo privalomas¹⁴), arba sąrašo (kitaip – turinio, kuriame ties akto pavadinimu nurodytas ir knygos lapo numeris), įrišto kiekvienos sutvarkytos aktų knygos pradžioje ar pabaigoje, prototipas. Šalia aptariamų protokolo rūšių knygų minėtina ir ta, kurios vieninteliai įrašai yra naujųjų miestiečių aktai¹⁵. Rašyti į ją pradėta įsigaliojus 1791 m. balandžio 18 d. miestų įstatymui, kuris išplėtė miestiečio sampratą: be kita ko, posesijų savininkams („posesionatams“ – šaltiniuose sutinkamas terminas) suteikia daugiau pilietinių teisių negu miestiečiams, neturintiems nekilnojamojo turto. Į šią knygą įrašytų aktų duomenys teikia medžiagos apibrėžti visai naujam tyrimų objektui, palyginti su tuo, į kurį šaltiniotyriškai įvedama šiuo straipsniu.

XVII a. 2-osios pusės visų aptartų rūšių knygose sudarytos daugiausia iš aktų lotynų kalba, tačiau dalis aktų knygų yra lenkų kalba. Tais pačiais metais buvo rašomos aktų knygos abiem kalbomis. Palyginus jų sudėtį tarpusavyje, pastebėta, kad ji skirtinga (jos nebuvo viena kitos kopija). Toks dvikalbystės faktas gali padėti formuluojant prielaidą, kad tarybos konfesinis dvilypumas veikė ir jos raštvedybos tvarką (pvz., unitų dalies pareigūnai rūpinosi knygomis lenkų kalba, o katalikai – lotynų). Paprastai kalbos atžvilgiu knygos yra vienalytės, tačiau pasitaiko ir kitokių knygų (į jas rašyta ir viena, ir kita kalba). XVIII a. aktų knygose išivyravo tekstai lenkų kalba, bet lotyniškųjų aptinkama ir to amžiaus 2-ojoje pusėje. Protokoluose netgi XVIII a. pabaigoje gausu įrašų (ypač naujųjų miestiečių) lotynų kalba, tuo tarpu aktų knygose tie patys įrašai yra lenkų kalba. Skirtingų rūšių knygose papildo vienos kitas: pvz., aktų knygose neišlikę duomenys gali būti aktų formuliaruose ir pan. Todėl ieškant reikalingos informacijos, tikslinga lyginti to paties laikotarpio įvairių rūšių knygas tarpusavyje.

Įvade užsiminta Vilniaus miesto tarybos raštinėje buvus dviejų didelių grupių – administracinius ir teisminius – aktus, kurie įrašyti į aktų knygas, o aptariant aktų formuliario ypatybes, taip pat minėta, kad knygos sudarytos iš įvairių rūšių aktų. Tarybos aktų knygų turinio dalykinė įvairovė priklausė nuo šios institucijos reikšmės miesto gyvenimui. Tarėjų įstaiga savo veikla aprėpė bemaž visas miestų teisės tvarkomas sritis: miestiečių šeiminius, turto, paveldo, kredito, nuomos, samdos santykius, prekybos tvarką, amatininkų veiklą, miesto savivaldą, miesto teismų darbą ir miesto buitės tvarką¹⁶. Aktų knygose esama miestiečių sutarčių, asmens valios reiškimo aktų, skundų, protestų, liudijimų, pripažinimų, asmens laisvės suteikimo raštų, teismo sprendimų, kitų su teismo procesu susijusių dokumentų, didžiųjų kunigaikščių privilegijų Vilniui ir kitiems LDK miestams, taip pat asmenims nuorašų, valdžios institucijų bei pareigūnų miestui siųstų

rašų, inventorių, namų aprašymų, mokesčių rinkimo tvarką nustatančių dokumentų įrašų ir kt. Į tokio turinio knygas būdavo įrašomi ir aktai apie miesto teisės priėmimą. Kaip matyti iš knygų sudėties apžvalgos, jose iš tiesų esama ir administracinės, ir teisminės svarbos aktų. Vilniaus tarybos raštinės palikimas yra savitas tuo, kad abiejų šių didelių grupių aktai įrašyti į vieną knygą (kitų didelių to meto miestų raštinėse administracinių ir teismo reikalų knygose būdavo atskiros). XVII a. 2-ojoje pusėje bandymų knygas grupuoti pagal į jas įrašytų aktų rūšį būta ir Vilniaus raštinėje: pastebėta, kad vienoje knygoje daugiau administracinių aktų, kitose – teisminių. Antai 1671 m. aktų knygos antraštė¹⁷ nurodo joje esant miesto valdžios reikalų aktus, ir iš tiesų: tų metų knygoje beveik nėra su teismo procesu susijusių aktų, tuo tarpu jų gausų 1669 m. knygoje, kurios ir antraštė skirtinga¹⁸. Analizuojant XVIII a. aktų knygas pastebėta, kad jų sudarymui didesnės įtakos (negu XVII a.) galėjo turėti minėtasis tarybos veiklos padalinimo veiksnys ir pakitusi raštvedybos tvarka. XVII a. į šias knygas aktai surašyti ištisai, paliekant tarp jų mažyčius tarpus, o XVIII a. kiekvieno akto tekstas – vis naujame lape; vien teismo proceso įrašai, kaip ir anksčiau, eina ištisai. Būtent ta aplinkybė, jog kiekvienas aktas vis naujame lape, ir įgalino aktų knygų sudarytojus parinkti, kuriuos aktus ir kokia tvarka surišti į vieną knygą. Kai kuriose tokiose knygoje vyrauja administraciniai aktai, be to, visi tų metų naujųjų miestiečių aktai įrašyti po kitų rūšių įrašų¹⁹. Šiose knygoje pasitaiko ir chronologiškai nenuosekliai įrašytų aktų. Tai jas irgi skiria nuo XVII a. aktų knygų, kuriose įrašų seka, matyt, rodė tikrąją tarybos darbo eigą. XVIII a. ne vien aktų, bet ir protokolų knygoje stengiasi įvairių rūšių aktus grupuoti. Šiuo požiūriu itin išsiskiria naujųjų miestiečių aktų grupavimas: į protokolus įrašyti administraciniai ir teisminiai aktai tų ilgesnių laikotarpių, kuomet naujųjų miestiečių nepriiminėta, o kai tik įsirašydavo daugiau naujųjų miestiečių, – iš eilės surašyti vien jų aktai, praleidžiant to laiko visų kitų rūšių įrašus. Tai, kad jie praleisti, patvirtina tų pačių metų aktų ir protokolų knygų sudėties palyginimas. Minėtos Vilniaus miesto tarybos raštinės palikimo ypatybės teikia pagrindą išvelgti joje buvus atskirų administracinių bei teismo aktų, taip pat (naujųjų) miestiečių knygų užuomazgas. Be jau aptartos sudėties, Senųjų aktų kolekcijoje esama mišraus turinio knygų (arba aktų rinkinių): į jas įrašta aktų knygų, aktų formuliarių ar kitų rūšių knygų fragmentų, išrašų iš įvairių įstaigų (ne vien Vilniaus miesto) knygų – originalų ar nuorašų, antspauduotų dokumentų ar jų juodraščių²⁰. Įrašant kartais nepaisyta nuoseklios chronologinės tvarkos.

Tarybos raštinėje sudarytos knygos paprastai būdavo įrašomos (iki XVIII a. 2-osios pusės tai, matyt, buvo daugiausia raštininko rūpestis). Ilgainiui LDK savavaldžių raštinių darbo tvarka bei jų archyvais ėmė rūpintis ir aukščiausioji šalies valdžia: 1764 m. karūnavimo seimo konstitucijos magdeburgijų įstatyme Nr. 28 nurodyta, kad raštininkas dokumentus turėjo įrašyti į jau įraštas knygas, be to, visi miesto savivaldos aktai turėjo būti įrašyti bei suregistruoti (t. y. sudarytas jų sąrašas)²¹. Toks sąrašas yra ne visose knygoje. Kai kurios XVII a. aktų knygos vėliau perrištos iš naujo, išsaugant jų ankstesnę sudėtį²².

Iš atliktos Vilniaus miesto tarybos raštinės palikimo apžvalgos matyti, kad toje raštinėje naudotos įvairios kanceliarinės paskirties bei sudėties aktų lotynų ir

lenkų kalbomis knygos, savo duomenimis papildančios viena kitą. Visų jų turinio didelę dalį sudaro naujųjų miestiečių aktai.

NAUJŪJŪ MIESTIEČIŲ AKTAI

Įrašus (kitaip – aktus), kuriais buvo įamžintas tapimo miestiečiu faktas, galima vadinti, atsižvelgiant į jų antraščių įvairovę, skirtingai: miesto teisės suteikimo²³, miesto teisės priėmimo²⁴, miesto teisės²⁵, naujojo miestiečio priesaikos (arba priesaikos miestui)²⁶ ar naujųjų miestiečių²⁷ aktais. Pastaroji formuluotė tarsi apibendrina pateiktą įvairovę, todėl aptariamuosius įrašus tiksliausia vadinti „naujųjų miestiečių aktais“. Skirtingai nuo daugelio kitų Vakarų ir Vidurio Europos šalių didžiųjų miestų, kurių raštinėse minėtiems aktams fiksuoti buvo atskiros rūšies knygos, Vilniaus savivaldos įstaigoje tie aktai įrašinėti į miesto tarybos knygas, kuriose esama ir administracinę, ir teisminę tarybos veiklą liudijančių įrašų, arba diplomatikos terminais – aktų. Naujųjų miestiečių aktai sudaro savitą atskirą administracinių įrašų grupę ir yra pagrindinis šaltinis tyrinėjant išpilietinimo Vilniaus magdeburginėje jurisdikijoje problemą.

Naujųjų miestiečių aktams būdingi požymiai yra tokie. Vienas jų – antraštė, kiti – akto teksto forma ir turinys. Antraštės trumpai aptartos ir sugrupuotos svarstant naujųjų miestiečių aktų pavadinimo klausimą. Be to, kaip minėta, atkreiptinas dėmesys į tai, kad daugelyje jų, be naujojo miestiečio vardo ir/ar pavardės (asmenvardžio), kartkartėmis įrašytas titulo epitetas, profesija ir profesinis statusas. Duomenų eilės tvarka antraštėje kaitaliota. Kartais virš lenkiškojo teksto yra antraštė lotynų kalba²⁸. Dalis įrašų XVII a. 2-osios pusės aktų knygoje, ypač aktų formuliaruose, taip pat protokoluose (XVIII a. 1-osios pusės) yra be antraštės. Be to, jos nėra virš aktų nuorašų ar dokumentų originalų, kurių aptikta vadinamosiose mišriosiose knygoje. Prieš akto tekstą paprastai dar būna antraštinė data, kuri nurodyta ir pagal bažnytinį, ir pagal pasaulietinį kalendorių, pažymint ir savaitės dieną (ne visuomet). Bažnytinė datos dalis pasitaiko beveik vien lotynų kalba užrašytose datose. Pasaulietinėje dalyje data įrašyta kartais vien žodžiais, o kartais ir skaitmenimis. Nuo 1795 m. vidurio antraštinėje datoje (tik dalyje naujųjų miestiečių aktų) būdavo nurodoma ir įvykio vieta²⁹. XVII a. 2-ojoje pusėje ir XVIII a. galiojo dvi pagrindinės naujųjų miestiečių aktų formos: didžioji ir mažoji³⁰. Formų įvairovė didesnė buvo XVII a. 2-ojoje pusėje. Toks formų skirstymas būdingas ne vien naujųjų miestiečių aktams: pvz., akto, kuriuo suteikta muitų lengvatų, pabaigoje pažymėta, jog raštinė jo nuorašą davė didžiąja forma³¹. Didžiosios naujųjų miestiečių aktų formos žinomos dvi atmainos: paprastoji ir išplėstinė. Diplomatinės požiūriu akto tekstą sudaro naracija ir dispozicija. Pirmoji sudaro pagrindinę teksto dalį, o antroji paprastai tėra viena formulė akto pabaigoje. Šių teksto dalių (ypač pirmosios) išsamumas yra lemiantis kriterijus akto formoms grupuoti.

Didžiosios paprastosios formos naracijoje pateikta informacija apie svarbiausius miesto teisės suteikimo akto dalyvius: naująjį miestietį ir jo laiduotoją (tokia eilės tvarka, kaip čia paminėta; labai retai nurodyti du laiduotojai). Trumpai įrašyti šių asmenų anketiniai duomenys: titulo epitetas (lot. „Dominus“, „Famatus“, „Famatus Dominus“, „Generosus“, „Honorandus“, „Honoratus“, „Ingenu-

us“, „Nobilis“, „Nobilis Dominus“, „Prouidus“, „Spectabilis“, „Spectabilis Dominus“; lenk. „Pan“, „Sławetny“, „Sławetny Pan“, „Szlachetny“, „Szlachetny Pan“, „Uczciwy“), vardas, pavardė (ar asmenvardis), profesija arba pareigos (kartais padėtis profesijos hierarchijoje), retai – luominė priklausomybė (pvz., „nobilis“ terminas vartotas ne vien kaip titulo epitetas, „szlachcić“), kilmės vieta (tik apibūdinant naują miestietį: paprastai nurodyta jo gimimo vieta (lot. aktuose terminais „oriundus“, „natione“, „origine“, „natu“, lenk. – „rodem“ ar be jų), kartkartėmis – ir tėvo ar net senelio gimimo vieta, retai – kilmė socialiniu, profesiniu ar etniniu atžvilgiu). Kilmės vieta būdavo nurodoma tiksliai, išvardijant hierarchiškai tvarka administracinius vienetus (LDK – tai kunigaikštystės, pavietai, žemės, seniūnijos, palivarkai, parapijos, miestai, miesteliai, kaimai, kaimeliai ir dvarai ar vienkiemiai; užsienio valstybių – kunigaikštystės, provincijos, žemės, apygardos bei miestai, miesteliai), kuriems toji vieta priklausė, taip pat pažymint teritorijos priklausomybę (pvz., imperijos, karališkoji, vyskupijos, privati valda ar kt.). Kartais minėtieji kilmės duomenys patekti labai glaustai (ypač aktuose lenkų kalba), įrašant vien smulkiausią ar vien stambiausią administracinį vienetą (apie atvykėlius iš užsienio – vien šalies pavadinimą). Toliau šioje dalyje (aktuose lotynų kalba) pagal įprastą raštinės formulę atpasakotas pagrindinis ceremonijos įvykis – priesaika klūpant prieš Nukryžiuotojo atvaizdą; taip pat nusakyta priesaikos akto esmė: nurodyta, kas ir kam prisiekama („ištikimybė ir klusnumas kilmingajam Vilniaus Magistratui“; kartais ši formulė įrašyta tarp naujojo miestiečio ir laiduotojo duomenų), išvardytos svarbiausios miestiečio pareigos ir teisės: visus miesto įpareigojimus pagal magistrato įsakymą dieną ir naktį vykdyti, netgi esant (trumpai būnant ar nuolatos gyvenant) kitoje jurisdikcijoje, visomis išgalėmis prisidėti prie miesto gerovės kūrimo, sulaukyti (asmeniškai ar pranešant magistratui) miestui daromą žalą. Tokia naracija būdinga aktams lotynų kalba. Aktuose lenkų kalba po laiduotojo duomenų dar esama formulės apie tai, kad naujasis miestietis, įvykdęs priesaiką, priėmė miesto teisę ir įsirašė į burmistrų ir tarėjų įstaigos knygas, o po jos, kaip ir lotyniškuosiuose, nurodytos pareigos. Lenkiškųjų naracijoje glausčiau pateikta priesaikos akto esmė bei vartotos kitokios formulės (lenkiškųjų tekstas nėra pažodinis lotyniškųjų vertimas, ir atvirkščiai). Dispoziciją, kurioje, pasak diplomatikos teorijos³², turi būti išreikšta naujos teisinės būklės kūrėjo (čia – tarybos) valia, šios grupės aktuose paprastai sudaro vienas sakinytis teksto pabaigoje pažymint, kad prisiekusiam miestiečiui leista naudotis miesto teisėmis ir laisvėmis (lot. tekste; lenk. – „visokių miesto geradarybių patirti“). Kartais įrašytas išpėjimas, kad miesto teisė gali būti atimta³³. Tekstas baigiamas formule, kad yra aktuotas (lot. „Quod actum est“) ar į tarybos knygas įrašytas (lenk. „Co dla potomney pamieci, iest do Książ Burmistrzowskich, y Radzieckich Wilenskich zapisano“). Didžioji paprastoji forma aptinkama aktų knygoje (jų fragmentų pasitaiko mišriosiose knygoje, jose taip pat esama šia forma padarytų išrašų), labai retai XVIII a. protokoluose. Dauguma šios formos aktų parašyti lotynų kalba. Paskutinis lotyniškasis aktas datuotas 1772 04 14³⁴. Tokios formos aktų lenkų kalba aptikta XVII a. 2-ojoje pusėje.

Didžioji išplėstinė forma (žr. priedus) nuo paprastosios skiriasi ne vien išsamumu akto tekstu bei kitokiomis formulėmis, bet ir paties teksto struktūra. Ypač skiriasi naracija. Joje iš pradžių išvardyti posėdyje, kuriame buvo suteikia-

ma miesto teisė, dalyvavę miesto valdžios pareigūnai (burmistrai ir/ar tarėjai, kartais paminėtas raštininkas), tiksliai nurodant jų titulo epitetus bei pareigas, rečiau – ir konfesinę priklausomybę³⁵. Tokia akto pradžios formulė vartota iki 1790 m. (aktuose lotynų kalba iki 1755 m.). 1790–1795 m. vartota kito pavyzdžio formulė³⁶. Panaši, tačiau jau pritaikyta prie laikotarpio žymiųjų politinių permainų formulė³⁷ pradėta vartoti nuo 1795 m. pradžios (nors Lietuvos-Lenkijos valstybė formaliai nustojo egzistuoti 1795 10 24, – po trečiojo padalijimo). Šio pokyčio akstinas buvo 1794 12 28 Vilniaus magistrato ištikimybės priesaika Rusijos imperatorei Jekaterinai II³⁸. Tolesnės naracijos dalies, kurioje pateikti (panašiai kaip ir didžiojoje paprastojoje formoje) naujojo miestiečio ir laiduojančiojo asmens anketiniai duomenys, teksto struktūra XVII a. 2-ojoje pusėje skyrėsi kalbiniu atžvilgiu: aktuose lotynų kalba iš pradžių įrašytas laiduotojas, po jo – naujasis miestietis, o lenkiškuosiuose – atvirkščiai. XVIII a. ši lotyniškųjų įrašų struktūra tapo dvejopa: dalis tekstų rašyta pagal XVII a. 2-ojoje pusėje vyravusią tradiciją, kituose (kaip ir aktuose lenkų kalba) iš pradžių pateiktos žinios apie naująjį miestietį, o tuomet – apie laiduotoją. Ilgainiui kito anksčiau vartotų titulo epiteto įvairovė: nuo 1793 m. aptinkamas ir XVII a. žinotas „Uttsciwi“ (kiek skirtinga rašyba) bei naujesiems miestiečiams anksčiau nebūdingas „Jego Mości Pan“ (paprastai sutrumpintas – „JPan“), o nuo 1795 m. liko tik „Pan“ ar apsieita ir be jokio epiteto. XVIII a. laikotarpio aktuose dažnai pažymėtas ir naujojo miestiečio – laisvojo žmogaus statusas (lot. „liber homo“, lenk. „wolny człowiek“), kartais paminėta, kad jis – ateivis (lenk. „zachozy człowiek“, lot. „adventus“). Dalyje 1790 ir 1795 m. naujųjų miestiečių aktų (aktų knygoje) nenurodytas laiduotojas. Po naujojo miestiečio duomenų lotyniškuosiuose tekstuose (parengtuose pagal XVII a. tradiciją) įrašyta formulė apie atkaklų laiduotojo prašymą leisti prisiekiančiajam naudotis miesto teisėmis ir laisvėmis bei pripažinti jį vertą būti įtrauktam į Vilniaus miestiečių bei gyventojų sąrašą. Po šios esančia formule pareikštas palankus tarybos sprendimas, laiduotojui prašant leisti būsimajam miestiečiui naudotis miesto teisėmis ir privilegijomis. Pagal XVIII a. tradiciją parengtuose lotyniškuosiuose aktuose po naujojo miestiečio duomenų, panašiai kaip ir didžiojoje paprastojoje formoje, išvardytos pareigos miestui ir pagal įprastą formulę aprašytas priesaikos aktas. Po jo, nors priimant į miesto teisę visuomet reikalauta liudijimo apie santuokinę kilmę bei padorumą (tai žinoma iš įvairių Vilniaus cechų statutų), kartais asmens kilmė ir dorybės būdavo pažymimos ir miesto teisės suteikimo akte³⁹. Lenkiškuosiuose aktuose po informacijos apie naująjį miestietį prieš įpareigojimą miestui dar nurodyta, kad naujasis miestietis, įvykdęs priesaiką, įsirašė į burmistrų ir tarėjų įstaigos knygas bei priėmė miesto teisę. Nuo XVIII a. 2-osios pusės įterpinėta lotyniška formulė, pabrėžiant teisės priėmimo sąlygas: su įpareigojimais ir draudimais („cum Nexibus et Ligamentis“). Šiuose aktuose, pradėdant vardyti pareigas, įrašytas pažadas būti ištikimam karaliaus (nuo 1795 m. – Jekaterinos II ir jos palikuonių) valdiniui, teisingam ir klusniam miesto valdžiai miestiečiui. Palyginti su didžiąja paprastąja, čia aptariamos formos teksto dalis apie pareigas yra panaši (šiek tiek skiriasi formulės). Nauja tai, kad 1767–1768 m. į lenkiškojo akto tekstą būdavo įrašomas papildomas reikalavimas: 1% metinių pajamų mokėti rotuše⁴⁰, o kaip reikalavimo pagrindas paminėtas naujasis įstatymas⁴¹. Dispozicijoje, pareiškiant tarybos valią, suformuluotas

sprendimas leisti prisiekusiam miestiečiui (kartais vėl paminint jo vardą) naudotis Vilniaus miestui suteiktomis teisėmis ir laisvėmis. Nuo 1790 m. balandžio 17 d. dar būdavo nurodoma, kad šių teisių laidas – 1768 m. konstitucija⁴². Be to, baigiamojoje tokių aktų formulėje (kuri apskritai panaši į vartotą didžiojoje paprastojoje formoje) tarybos aktų knygos pavadintos kitaip negu anksčiau: „Vilniaus burmistrų ir tarėjų **gyventojų** knygos“⁴³, o po kiekvienu aktu pažymėta, kad jis patikrintas pagal originalą, ir pasirašyta raštininko⁴⁴. Po ankstesniais aktais retai pasitaikydavo vien trumpų („extraditum“) ar išsamesnių (su išrašo data) nuorodų apie išrašo davimą, viename kitame akte ir apie palyginimą su originalu. Būtent pažymų apie nuorašo davimą vėlyvos datos rodo, kokia svarbi buvo priklausomybė miestiečių luomui: miestiečio būklės liudijimo reikėjo net ir XIX a. 2-ojoje pusėje, labai pasikeitus politinėms bei ekonominėms sąlygoms, visuomenės sąmonei ir miesto valdymo bei gyvenimo tvarkai⁴⁵. Be to, lyginant aktų tekstus tarpusavyje pastebėta, jog kai kurių žymių asmenų miesto teisės priėmimo aktų formulės būdavo įvairesnės. Didžiosios išplėstinės formos aktai aptinkami tik aktų knygoje (mišriosiose kartais būna tų knygų fragmentų, taip pat esama šia forma padarytų išrašų). Tokie aktai lotynų kalba vartoti iki 1755 m., o lenkiškieji – iki 1795 m. Lotyniškoji forma vartota daugiau žymių, turtingų bei įtakingų asmenų priesaikai įamžinti (ypač XVII a. 2-ojoje pusėje).

Mažosios formos aktų taip pat yra gausu, todėl jie sudaro savitą grupę, kurią verta aptarti atskirai. Nuo kitų aptartųjų formų ši skiriasi tuo, kad joje informacija pateikta itin glaustai. Prieš tokios formos aktus (dėl ypač trumpo teksto juos tiktų vadinti „aktų santraukomis“ ar tiesiog „įrašais“) ne visuomet yra antraštė, o data kartais pažymėta teksto pabaigoje (protokoluose). Beveik visuomet įrašyta vien ta naracijų dalis, kurioje yra naujojo miestiečio (kartais ir ne vieno tame pačiame įrašė, pvz., protokoluose) ir laiduotojo anketiniai duomenys. Daugelyje įrašų nėra titulo epitetų. Naujojo miestiečio profesija (protokoluose) jeigu ir nurodyta, tai dažnai ne pačiame tekste, o iškelta virš jo, paprastai kairėje pusėje. Žinių apie laiduotoją kartais visai nepateikta. Po tokių duomenų tekstas užbaigiamas įprastomis šioms įrašams formulėmis (lot. „Jus Ciuitatis suscepit“, „etc ut in alia parte“, „ut Supra“) ar be jų. Kartais po anketinių žinių įrašyta sutrumpinta formulė apie įvykdytą priesaiką bei prisiimtus įsipareigojimus (aktuose abiem kalbomis). Tokie aktai užbaigti formule „expleuit in forma Solita“, kartais kaip ir anksčiau aptartose formose (lenkiškuosiuose baigiamosios formulės nebūta). Kai kuriuose aktuose (protokolų knygoje) yra visos dalys informacijos, pateiktos ir didžiojoje paprastojoje formoje (apie priesaiką, įpareigojimus ir kt.), tačiau mažojoje teksto formulės labai sutrumpintos (telikę fragmentai po du žodžius ar pan.). Be to, juodraštinė tekstų formulės yra nepaprastai įvairios, daugelis jų kitose formose neaptinkamos. Kaip matyti iš ankstesnių teiginių, nors būdingas įrašų požymis jų tekstų glaustumas, tačiau šiuo atžvilgiu jie įvairūs, esama ir išsamesnių formų, kurios gali būti vadinamos pereinamosiomis (bet artimesnės būtent mažosioms). Prieš mažosios formos įrašus, po jais ar pačiame tekste (protokoluose) pasitaiko įvairių pastabų. Tose, kurios paprastai būna įterptos į tekstą, nurodytas asmuo (laiduotojas, burmistras, raštininkas, rotušės tarnas ar kt.), kuriam buvo įteiktas, matyt, liudijimas (ar užmokestis: kas būtent, neminama) apie dalyvavimą priesaikos ceremonijoje⁴⁶. Pastabos, kam „liudijimas“ turėjo būti įteik-

tas, nurodytos prieš įrašo tekstą⁴⁷. Virš kai kurių įrašų protokolų knygos nurodyta ir suma, kurią naujasis miestietis privalėjo sumokėti už miesto teisės suteikimą⁴⁸. Po daugeliu aktų santraukų esama pastabos: „vide in actis“ arba „est in actis“ (tai reiškė, kad tekstas jau perrašytas į aktų knygą). Dalies tokių santraukų tekstai nubraukti. Gausios pastabos „extraditum“ (ar panašios) protokolų knygos patvirtina mintį, kad aktų išrašai galėjo būti daromi ir iš juodraščių. Mažosios formos aktai buvo paplitę visu aptariamam 133 metų laikotarpiu bei visų minėtų rūšių tarybos knygos: jų esama XVII a. 2-osios pusės aktų knygos, aktų formularuose (vienintelė vartota forma), o XVIII a. protokolų knygos jų – absoliuti dauguma (pasitaikė viena kita didžioji paprastoji forma). Be to, mišriosiose knygos (XVII a. 2-osios pusės) aptikta daug pirminių juodraščių kortelių su naujųjų miestiečių aktų užuomazgomis⁴⁹.

Aptartos Vilniaus miesto tarybos raštinėje galiojusios naujųjų miestiečių aktų formos. Jų įvairovė skatina ieškoti atsakymų į kitus įdomius bei raštinės veiklos istorijai svarbius klausimus: kaip galėjo atrodyti pats dokumentas – miestiečio būklės liudijimas – bei kada jį paruošdavo ir įteikdavo: netrukus po priesaikos ceremonijos ar kai jo prirėkdavo vėliau? Gausiam aktų palikime pastebėtos detalės gali būti įrodymai, padedantys rasti atsakymus į abu minėtus klausimus. Tai, kad miestiečio būklės liudijimas, bent kai kuriais atvejais, galėjo būti išduodamas neilgai trukus po priesaikos ceremonijos, rodo vieno iš didžiosios paprastosios formos aktų pabaigos formulė, kurioje, be įprasto teiginio apie priesaikos įvykio pažymėjimą aktu, dar pabrėžta, jog dėl didesnio tikrumo duotas miesto antspaudu bei raštininko parašu patvirtintas išrašas⁵⁰. Tokių parengtų duoti išrašų pavyzdžių (retai su antspaudu ar pasirašytų raštininko) esama mišriosiose knygos. Vienas jų itin išsiskiria savo išvaizda: parašytas dvilinkame lape, po tekstu pažymėta, kad aktas yra išrašas iš tarybos knygų, žymūs sunykusio antspaudo likučiai⁵¹. Išvardyti požymiai pagrindžia teiginį, kad miesto teisės priėmimo liudijimai būdavo išduodami ir diplomų pavidalo, bet, matyt, ne vien tokie: daugelis žinomų naujųjų miestiečių aktų – išrašų iš Vilniaus miesto tarybos aktų knygų – yra viengubame lape.

Atlikta naujųjų miestiečių aktų formų analizė įgalina susipažinti su bendru jose pateiktos informacijos vaizdu. Jo šaltiniotyriinei vertei aptarti svarbūs yra bent du atžvilgiai: 1) pačiuose aktuose įrašytų žinių turinys, prigimtis bei išsamumas; 2) aktų išlikimo tarybos raštinės palikime klausimas. Vertingiausia informaciniu požiūriu akto teksto dalis yra naujojo miestiečio ir laiduotojo anketiniai duomenys, nes būtent jie sudaro pagrindinį šaltinį tyrinėti temą apie Vilniaus miestiečių luomo kaitą imigracijos atžvilgiu (t. y. apie Vilniaus naujuosius miestiečius). Taip pat jie lemia tyrimo objektą, kuris yra trejopas: 1) imigracijos į Vilnių dinamika, 2) atvykėlių socialinis mobilumas, 3) geografinis mobilumas. Objekto pobūdis verčia rinktis kiekybinius metodus. Anketinių duomenų tikslumas bei išsamumas yra svarbiausias tyrimo objektyvių rezultatų laidas. Šaltinis įgalina sužinoti atvykėlių vardus bei pavardes (asmenvardžius), vadinasi, ir parengti jų sąrašą, kuris gali palengvinti kitų XVII–XVIII a. Vilniaus istorijos temų tyrimus. Titulo epitetą nurodo padėtį, kurią asmuo užėmė to laiko miesto socialinėje aplinkoje. Statistinė šių epitetų analizė atskleistų apytikrą miestiečių socialinės padėties įvairovę (kitaip – jų socialinę struktūrą). Būtent apytikrą, nes da-

lies skirtingų titulo epitetų teisinės apibrėžties ribos buvo paslankios ir lengvai kaitalios: tas pats asmuo skirtinguose tekstuose galėjo būti pavadintas ir vienaip, ir kitaip (pvz., lot. „honestus“ ir „famatus“; beje, lenk. tekstuose šiuos atitinkantys terminai „uczciwy“ ir „sławetny“ – nepainioti). Duomenys apie profesiją ar specialybę leistų ištirti atvykėlių srauto profesinę struktūrą, o tai suteiktų naujų žinių apie nagrinėjamojo laiko Vilniuje plėtotų verslų, amatų ir kitų veiklos rūšių įvairovę bei kaitą. Be to, šios rūšies duomenys yra ypač vertingas filologinis šaltinis, įgalinantis pažinti Vilniaus tarybos raštinėje vartotą lotynišką ir lenkišką terminiją, kurios didelė dalis dar nežinoma. Titulo epitetai bei profesijų duomenys teikia medžiagos atvykėlių socialiniam mobilumui tyrinėti. Pasitaiso, kad profesija nurodyta tik antraštėje, o pačiame akto tekste tų žinių nėra. Dažnai tiksliai nurodytos kilmės vietos papildo vietovardžių duomenų bazę, atskleidžia jų rašybos ypatybes, taip pat yra pagrindinis geografinio mobilumo tyrimų šaltinis. Beveik prie kiekvieno akto įrašyta data, o tai leidžia tirti atvykėlių srauto dinamiką įvairiais požiūriais, atsižvelgiant į minėtas duomenų grupes. Panašūs į naujojo miestiečio duomenys sudaro pagrindą laiduotojų socialinei struktūrai tirti bei juos lyginti su naujaisiais miestiečiais. Išvardytos informacijos rūšys atliekant statistinį tyrimą gali atlikti kintamųjų funkciją, o jų tarpusavio sąsajų bei priklausomybės paieškos įgalintų formuluoti tolesnių tyrimų problemas, taip pat suteiktų motyvą iš naujo įvertinti kai kuriuos jau žinomus Vilniaus ir LDK istorijos faktus. Aptariant formas kiti paminėti duomenys statistiškai nereikšmingi, bet papildo temos kokybinio aspekto tyrimų šaltinius. Aktuose kartais trūksta vienokių ar kitokių žinių (kartais jiems įrašyti raštininkas palikdavo tekste tarpą). Ši priežastis gali nulemti tyrimo rezultatų objektyvumą, bet ne visais atžvilgiais.

Kita objektyvumą veikianti priežastis yra galimas pačių aktų stygius įvairiais laikotarpiais. Šią aplinkybę liudija įvairių rūšių Vilniaus miesto tarybos knygų tarpusavio palyginimas, kuris padeda nustatyti dalies aktų neišlikimo (pvz., nebuvo perrašyti iš juodraščių į švarraščius ar dingo dėl kitokių priežasčių) faktą bei minėtųjų rūšių knygų įvairovės reikšmę šaltinių paieškai. Dalis aktų tose knygose kartojasi, bet vienoje jų taip pat esama įrašų, kurių stinga kitose, o tai rodo, kaip svarbu, renkant medžiagą tyrimui, atidžiai peržiūrėti ir palyginti tarpusavyje, pvz., aktų knygų ir aktų formuliarių teikiamą informaciją. Šiems teiginiams pagrįsti atlikta naujųjų miestiečių aktų paplitimo įvairiose knygų rūšyse statistinė analizė. Pasirinktos 1677–1680 m. knygos, nes būtent šio laikotarpio išlikusios visų trijų rūšių (aktų, aktų formuliarių bei aktų protokolų), o tai suteikia tyrimui išsamumo. 1 lentelėje matyti, kad iš knygose aptiktų aktų net 53,5% yra pakartoti vienos ar kitos rūšies knygoje, bet ne mažiau svarbu tai, kad aktų knygoje, t. y. raštinės švarraštyje, išliko tik 38,3% aktų. Geriausiai išlikusios aktų formuliarių bei aktų protokolų knygos. Jos aktų knygas savo informacija papildė daugiau negu 2 kartus. 2 lentelėje pateikti pasikartojančių aktų skaičiaus įvairiose knygų grupėse rezultatai. Daugiausia aktų kartojasi geriausiai išlikusiose (sudėties atžvilgiu) knygose, būtent aktų formuliarių ir aktų protokolų. Aktų formuliariuose aptikta apie 1/6 informacijos, kurios nėra jokios kitos rūšies knygoje. Papildomai aktų rasta aktų protokoluose. Šios analizės rezultatus lengviau įsivaizduoti padeda diagramos (1, 2 pav.).

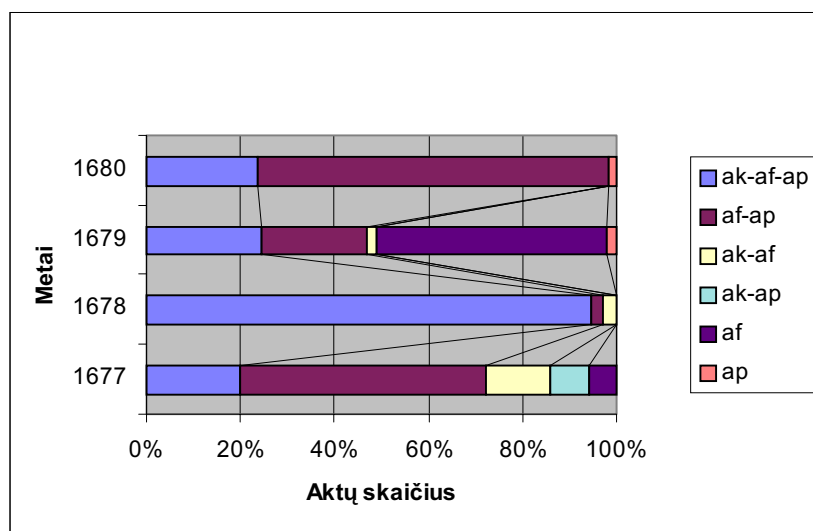
1 lentelė. Naujųjų miestiečių aktų skaičius (%) Vilniaus miesto tarybos knygose, 1677–1680 m. T=180

Metai	Knygos rūšis								
	ak		af		ap		iš viso	pakartoti aktai	
	sk.	%	sk.	%	sk.	%		sk.	%
1677	21	(42)	46	(92)	40	(80)	107	57	(53,3)
1678	35	(97,2)	36	(100)	35	(97,2)	106	70	(66)
1679	13	(26,5)	48	(98)	24	(49)	85	36	(42,4)
1680	–		44	(97,7)	45	(100)	89	44	(49,4)
Iš viso:	69	(38,3)	174	(96,7)	144	(80)	387	207	(53,5)

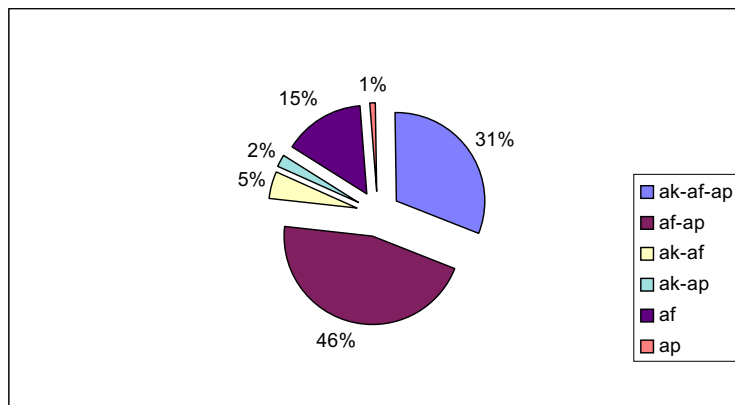
Pastaba. T – bendras originalių aktų (be pakartotų) skaičius, nuo kurio skaičiuotas išlikusiųjų procentas, ak – aktų knyga, af – aktų formularas, ap – aktų protokolai.

2 lentelė. Pasikartojančių ir nesikartojančių naujųjų miestiečių aktų skaičius (%) Vilniaus miesto tarybos knygose, 1677–1680 m.

Metai	Knygos rūšis														
	af		ap		ak-af-ap		ak-af		ak-ap		af-ap		iš viso		
	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	sk.	%	
1677	3	(6)	–		10	(20)	7	(14)	4	(8)	26	(52)	50	(100)	(27,8)
1678	–		–		34	(94,4)	1	(2,8)	–		1	(2,8)	36	(100)	(20)
1679	24	(49)	1	(2)	12	(24,5)	1	(2)	–		11	(22,5)	49	(100)	(27,2)
1680	–		1	(2,2)	–		–		–		44	(97,8)	45	(100)	(25)
Iš viso:	27	(15)	2	(1,1)	56	(31,1)	9	(5)	4	(2,2)	82	(45,6)	180	(100)	

1 pav. Naujųjų miestiečių aktų pasiskirstymas Vilniaus miesto tarybos knygose 1677–1680 m.

2 pav. Naujųjų miestiečių aktų pasiskirstymas Vilniaus miesto tarybos knygose 1677–1680 m. (apibendrintas vaizdas)

Iš XVIII a. žinomos tik dvi rūšys knygų, kuriose aptikta naujųjų miestiečių aktų: aktų ir protokolų. XVIII a. 1-osios pusės aktų knygose šių aktų pasitaikė tik vienas kitas, o to paties laikotarpio protokoluose jų gausu. Nuo 1742 m. aktų skaičius abiejų rūšių knygose pradėjo vienodėti ir ilgainiui tapo lygus (kartais aktų knygose įrašų bent vienu netgi daugiau). Kai kurie aktai pakartoti toje pačioje knygoje⁵².

Skirtingų rūšių knygų informacijos lyginimas ne tik padeda rasti papildomų šaltinių, bet ir įgalina tiksliau išversti terminus (pvz., jeigu vienos rūšies knyga parašyta lenku, o kitos – lotynų kalba), patikslinti daugelį duomenų. Tyrimo rezultatams, be to, daro įtaką tai, jog dalis knygų neišliko (arba yra neprieinamos)⁵³. Nepaisant visų išvardytų sunkumų bei trūkumų, naujųjų miestiečių aktai, esantys Vilniaus miesto tarybos palikimą sudarančiose aktų, aktų formuliarių, aktų protokolų bei protokolų knygose, teikia pakankamai informaciniu požiūriu vertingos medžiagos temai apie XVII a. 2-osios pusės ir XVIII a. Vilniaus miestiečių luomo formavimąsi imigracijos pagrindu tyrinėti.

IŠVADOS

1. Naujųjų miestiečių aktai yra XVII a. 2-osios pusės Vilniaus miesto tarybos aktų knygose, taip pat aktų formuliaruose bei aktų protokoluose, o XVIII a. – aktų ir protokolų knygose.

2. Vilniaus miesto tarybos raštinėje vartotos dvi naujųjų miestiečių aktų formos: didžioji ir mažoji, kurių pirmosios dar skirstytinos į paprastąją ir išplėstinę atmainas.

3. Diplomatikos požiūriu naujojo miestiečio akto tekstą sudaro dvi dalys: nacija ir dispozicija.

4. Informaciniu požiūriu vertingiausi naujojo miestiečio akte yra būsimąjo miestiečio anketiniai duomenys.

5. Vilniaus miesto tarybos knygų rūšys skiriasi savo turiniu ir papildo vienos kitas nauja informacija.

DIDŽIOSIOS IŠPLĖSTINĖS FORMOS AKTŲ PAVYZDŽIAI

Nr. 1. FERIA SECUNDA IN CRASTINO D[om]NICAЕ JUDICAE QUADRAGESIMAE DIE DECIMA SECUNDA MENSIS MARTY ANNO D[omi]N[i] 1663

Ciuis Nouus Baranowski Musicus⁵⁴.

Coram Nobilibus ac Spectabilibus Dominis Eustachio Szperkowicz et Ioanne Ohurcewicz Proconsulibus Nicolas Zypla Gregoris Kostrowicki Consularibus Vilnensibus annum protunc Magistratum gerentibus et Regimen Civitatis Metropolitanis S. R. M. Vilnensis Administrantibus personaliter constitutus Famatus Stephanus Rabcewicz Ciuis et Negotiator Vilnensis omni quo protuit meliori modo recommendavit Ingenuum Ioannem Baranowski Musicum Polonia oriundum. Quem ut ad Iura et immunitates Ciuitatis admittere et in album Ciuium et Incolarum Vilnensium inserere dignaremur obnixè petÿt. Cuius quidem petitioni Nobile Officium Consulare Vilnense benigne annuendo praedictum Ioannem Baranowski ad Iura et immunitates Ciuitatis Vilnensis quia fideiussio Famati Stephani Rabcewicz, et eiusdem Baranowski Iuramento admisit. Quod quidem Iuramentum corporaliter Nobili Magistratui Vilnensi ad praesens et in futurum existenti totique Ciuitati Vilnensis flexis ad imaginem Crucifixi genibus in eam praestitit rotam. Quia omnia obsequia Ciuitatis iuxta Mandatum Magistratus praesentis et futuri diu noctuque obibit Bonum Ciuitatis in quantum per se poterit (etiamsi Sub aliena Iurisdictione degerit.) promouebit arcanaque ad publicum bonum commodum Spectantia nulli reuelabit. Quinimo ea omnia quo nociua esse Ciuitati intelliget omni conatu reprimet aut si reprimere non poterit sine mora Magistratui deferet. Post quod Iuramentum in eam rotam uti praemissum est praestitum ad Iura et immunitates Ciuitatis Vilnensis tamquam Iuratus Ciuis praedictus Baranowski admissus est. Quod Actis praesentibus est consignatum

Nr. 2. We Czwartek Miesiąca Lutego, dnia dwudziestego ósmego. Roku Panskiego, Tysiąc, szescset, siedmdziesiąt, piątego

Przyjął Mieyskie Prawo Bałtulewski⁵⁵.

Za zasiadania, y sprawowania tego Roku Spraw Mieyskich Wilenskich, Szlachetnych Ich M[os]ci Pana Eustachiego Szperkowicza, Sekretarza JE[g]o Kr[olewskiej] M[os]ci, y Pana Jana Ohurcewicza Burmistrzow rocznych, Vczciwy Thomasz Bałtulewski, rodem z Merecza, zabawy Kramarskiej, za zaleceniem, y paręką Sławetnego Pana Dominika Barawskiego Kupca, y Mieszczanina Wilenskiego, wpisalsię do Ksiąg Burmistrzowskich, y Radzieckich Wilenskich, przysięgę cielesną wykonawszy, Mieyskie prawo przyjął. Iż wiernym poddanym JE[g]o Kr[olewskiej] M[os]ci, a prawdziwie posłusznym Mieszczaninem Vrzędowi Mieyskiemu być ma, lubo by y pod inną Juridiką znaydował się, o wszystkim iednak, coby

szkodliwego y przeciwnego Miastu y Vrzędowi być postrzegł, bez odwłoki dawać znać powinien będzie. Za takową tędy przysięgą, wolno będzie pomienionemu Thomaszowi Bałtulewskiemu, iako mieszczaninowi przysięgłemu, wszelakich dobrodzieystw Mieyskich zażywać. Co dla potomney pamięci, iest do Ksiąg Burmistrzowskich, y Radzieckich Wilenskich zapisano.

Gauta
2001 09 03

Nuorodos

¹ Lot. „Nobile Officium Consularis Vlnensis“, lenk. „Szlachetny Urząd Burmistrzowski Radziecki Wilenski“.

² И. Я. Спрогис, *Каталог Виленского центрального архива*, Вильна, 1914, 448 с.

³ Ibid., p. 177–179: Виленского городского магистрата: 1. Актовые крепостные и декретовые книги; p. 182–183: 6. Протоколы судовые.

⁴ J. Szymański, *Nauki pomocnicze historii. Od schyłku IV do końca XVIII w.*, Warszawa, 1976, s. 401–402.

⁵ Būdingi pavyzdžiai: *LVA*, f. SA, b. 5102, l. 341: „Ad Maiorem DEi Gloriam / Beatisimae q[ue] Mariae Virginis / sine labi originali concepta, & / Omnium Sanctorum Honorem <...>“ (1664 m.) arba b. 5221, l. 1: „Laudetur IESUS CHRISTUS / NUNC et in Saecula Saeculorum / AMEN / Ad sis inceptis Virgo benigna meis“ (1733 m.).

⁶ Būdingi pavyzdžiai: *LVA*, f. SA, b. 5110, antraštinis l.: „ACTA / NOBILIS OFFICII / CONSULARIS / Ciuitatis Regia Vlnensis. / In Magno Ducatu Lithuaniae / METROPOLIS <...>“ (1676 m.); b. 5107, l. 56: „ACTA / Spraw Sądowych, y Vrzę / dowych Miasta IE[g]o Kr[olewskiej] M[os]ci, Stolecznego Wilna <...>“ (1669 m.) arba b. 5109, p. 115: „ACTA Spraw Vrzędowych <...>“ (1676 m.); b. 5212, l. 344–345v: „FORMVLARE / ACTORVM / NOBILIS OFFIC / CONSVLARIS VILNENSIS <...>“ (1678 m.); b. 5212, l. 666–v: „PROTOCOLVM / ACTORVM / NOBILIS OFFICY CONSVLARIS / VILNENSIS <...>“ (1680 m.); b. 5214, l. 1: „PROTOCOLLUM / Ad / Causas Iudiciorum Praeconsulum et / Consularium Ciuitatis Sacrae Regiae / Majestatis Vlnensis in Magno Du / catu Lithuaniae Metropolis <...>“ (1716 m.); b. 5218, antraštė viršelyje: „Protokół / Sądow Bur / mistrzowsich / Radzieckich / Wilenskich <...>“ (1726–1728 m.). Esama ir kitokių šių antraščių atmainų.

⁷ *LVA*, f. SA, b. 5110, antraštinis l.: „<...> SVB CONSVLATV / Nobilium Dominorum / Bartholomaei Cynaki. Samu / elis Szycik Zaleski. Secretariorum S. R. M[ai]es[t]at[is]. / Tum et Nobilium Dominorum / Consularium. / Iosephi Rebert. Post Fata vero illius. / Iannes Berkinowicz Nicolai Stro / czynski a Parte Romana. Nicolai / Ohurcewicz. Petri Szost[ak] / [a Parte] Grae[ca] / Post / Liberam Resignationem Nobi / lis Domini / SIMONIS / KUROWICZ / VICEINSTIGATORIS / M. D. L. Secretarj S. R. M[ai]es[t]at[is]. / Notarj Officj Consularis / PER ME / LAVRENTIVM CASIMIRVM / MINKIEWICZ / Successorem eiusdem Notariatus / Protunc / INSTIGATOREM / Consistorj Vlnensis <...>“.

⁸ *LVA*, f. SA, b. 5102, p. 1256: „Coram Nobilibus ac Spectabilibus d[omi]nis Nicolas Cliczewski locum Nobilis D[omi]ni Pauli Boim tenen[tis] et Joannes Kukowicz Proconsulibus <...>“ arba b. 5109, p. 5: „Za zasiadania y sprawowania tego Roku Spraw Mieyskich Wilenskich, Szlachetnych Ich M[os]ci Pana Eustachiego Szperkowicza Sekratarza JE[g]o Kr[olewskiej] M[os]ci y Pana Jana Ohurcewicza Burmistrzow rocznych <...>“. Be to, daugelio aktų lenkų kalba pabaigos formulėje nurodyta, į kurios įstaigos knygas dokumentas įrašytas, pvz., b. 5109, p. 5: „Co dla potomney pamięci iest do Ksiąg Burmistrzowskich y Radzieckich Wilenskich zapisano“.

⁹ J. Szymański, p. 381.

¹⁰ *LVIA*, f. SA, b. 5121, l. 23 (vietoj konkrečių duomenų įrašyti simboliai „H“).

¹¹ Panašių aptikta: *LVIA*, f. SA, b. 5113.

¹² Du Cange, *Glossarium Mediae et Infimae Latinitatis*, Niort: L. Favre, Imprimeur-Editeur, 1886, t. 6, p. 542–543; J. Sondel, *Słownik łacinsko-polski dla prawników i historyków*, Kraków: Universitas, 1997, s. 802.

¹³ *LVIA*, f. SA, b. 5212, l. 665: „Akty Schąd niemasz trzeba / miedzy Sprawami szukać“ (1680 m.).

¹⁴ *Volumina Legum*, Petersburg, 1860, t. 7, p. 180.

¹⁵ *LVIA*, f. 458, ap. 4, b. 4. Įrišta kietais raudonais odiniais viršeliais, pirmame jų aukso spalvos raidėmis įspausa antraštė: „Protokol Obywateli Miasta / Stołecznego Jego / Krolewskieg Mosczi / Wilna 1791. Roku / Dnia 21. Kwietnia / Sporządzony“.

¹⁶ Z. Kiaupa, Lietuvos miestų savivalda, E. Rimša, (sud.), *Lietuvos heraldika*, Vilnius, 1998, t. 1, p. 163.

¹⁷ *LVIA*, f. SA, b. 5107, l. 151: „Acta Spraw Wzędowych <...>“.

¹⁸ *Ibid.*, l. 56: „Acta Spraw Sądowych y Wzędowych <...>“.

¹⁹ *Ibid.*, b. 5129.

²⁰ *Ibid.*, b. 5096–5099, 5103, 5105, 5111–5113, 5115, 5116, 5118, 5119, 5121, 5122.

²¹ *Volumina Legum*, Petersburg, 1860, t. 7, p. 179–180: „<...> lub Regent aktualny przysięgły wpisuiąc tranzakcy do Xięgi introligowaney <...>. Akta Magdeburskie *similiter* iako o Ziemskich y Grodzkich opisano, maią bydź zintroligowane y zregestrowane.“

²² *LVIA*, f. SA, b. 5102: „Regesti Aktow Burmistrzowsko-Radzieckich Wilenskich w Xięgę z Lat trzech, mianowicie z Rok 1663, 1664, i 1665 zebranych i zintrolligowanych, z teize Xięgi iak iest znajdziono po zfoliowaniu One, rowniez pod Foliami w Roku terazniejszym 1800 <...> wypisany“.

²³ *Ibid.*, b. 5107, l. 11: „Mieyska Krzysztophowiczowi“ (1668 m.; panaši vartota XVII a. ir XVIII a. pr.).

²⁴ *Ibid.*, b. 5106, t. 2, p. 2136: „Jus Ciuitatis Suscipit Bomfil“ (1674 m.; vartota XVII a. 2-ojoje pusėje); b. 5107, l. 1v: „Przyiął Mieyską Jankiewicz“ (1668 m.; panaši vartota XVII a. 2-ojoje pusėje ir XVIII a. iki 1757 m.); b. 5150, l. 260: „Przyięcie Prawa Mieyskiego Woyciecha Jastremskiego Maystra Kunsztu Złotnickiego“ (1793, 1795 m.).

²⁵ *Ibid.*, p. 2078: „Jus Ciuitatis Famati Gaspari Reyner“ (1674 m.; panaši vartota XVII a. 2-ojoje pusėje ir XVIII a.); b. 5128, l. 369: „Mieskie Uczsciwego Michała Juchniewiczza“ (vartota apie 1742–1789 m.).

²⁶ *Ibid.*, b. 5147, l. 36: „Akt Juramentu Utsciwego Jana Zielinskiego maystra Kunsztu Szewskiego na Obywatelstwo Miasta St[o]l[eczne]go J[eg]o K[rolewskieg] M[o]sczi Wilna wykonanego“ (vartota apie 1790–1792 m.); *ibid.*, l. 479 tokios antraštės variantas: „Aktykacya Juramentu <...>“.

²⁷ Pagal gausią antraščių „Civis novus“ grupę. Šios antraštės buvo paplitusios XVII a. 2-osios pusės aktų knygos ir aktų formuliaruose (pastaruosiuose – vien jos) bei XVIII a. protokoluose (juose tai vienintelė antraščių grupė).

²⁸ *LVIA*, f. SA, b. 5104, l. 32.

²⁹ *Ibid.*, b. 5152, l. 827: „Działosię na Ratuszu Wileńskim <...>“ (1795 06 20).

³⁰ Terminai „didžioji“ ir „mažoji“ pasirinkti pagal mažosiose pasitaikančią nuorodą „in forma Solita“.

³¹ *LVIA*, f. SA, b. 5104, l. 545: „<...> Cancellaria in Solita forma extradiditt“ (1667 m.).

³² J. Szymański, p. 384.

³³ *LVIA*, f. SA, b. 5104, l. 32: „<...> pod pretekstem iednak tey wolnosci nie ma zadney factey odprowowac, pod straceniem teyze Mieyskiey <...>“ (1666 02 10).

³⁴ Ibid., b. 5143, l. 830 v.

³⁵ Ibid., b. 5102, l. 84v: „Coram Nobilibus ac Spectabilibus Dominis Eustachio Sperkovicz et Ioanne Ohurcewicz Proconsulibus Nicolas Zypla Gregoris Kostrowicki Consularibus Vilnensibus annuum protunc Magistratum gerentibus et Regimen Civitatis Metropolitanano S. R. M. Vilnensis Administrantibus <...>“; b. 5097, l. 611: „Za zasiadania y sprawowania tego Roku Szlachetnych Ich Mosciow Panow Andrzeia Gierkiewiczza, a Parte Romana I[ego] m[osci] Pana Mikołaiia Ohurcewicza a Parte Graeca, Burmistrzow Rocznych, I[ego] m[os]ci Pana Stanisława Reberta, Franciszka Koc[i]szewskiego ex Parte Romana I[ego] m[os]ci Pana Michała Wargalowskiego, I[ego] m[os]ci Pana Jozefa Borysewicza ritus Graeco Romani, Radziec Wilenskich <...>“.

³⁶ Ibid., b. 5147, l. 36: „Na Sądach Burmistrzowskich Radzieckich Miasta Stłgo Jo Kmsci Wilna przed nami Danielem Tołłokonskim Paszkiewiczem, Antonim Lachowiczem, Burmistrzami, Ignacym Minkiewiczem, Danielem Gotlibem Hertelem, Onufrym Sipko, Joachimem Henrykiem Frobenem Radcami, Jakubem Kazimierzem Sidorowiczem Pisarzem, Urzędnikami sądowemi Miasta Stłgo Jo Kmsci Wilna <...>“. Pasitaikė ir kitokių formulių, pvz., ibid., l. 126: „Na Urzędzie J[ego] K[rolewskiej] M[osci] Burmistrzowskim Radzieckim Wilenskim za sprawowania Urzędu tego Roczego <...>“ (1790 m.), b. 5150, l. 410: „Na Sessyi Magistratowej Miasta Stołecznego J[ego] K[rolewskiej] Mosci Wilna za sprawowania <...>“ (1793 m.). Su pirmąja formule susijusios antraštės „Akt Juramentu <...>“ ir „Przyjęcie Prawa Mieyskiego <...>“, su antrąja – „Akt Juramentu <...>“, o su trečiaja – „Przyjęcie Prawa Mieyskiego <...>“.

³⁷ Ibid., b. 5152, l. 522: „Na Sądach JEy Imperatorskiej Mości <...>“.

³⁸ Ibid., l. 479–480v.

³⁹ Ibid., b. 5128, l. 1593–v: „<...> Honestis Parentibus Progenitum, morumq[ue] Probitate ac Elegantia Virtutum, Imbutum <...>“.

⁴⁰ Ibid., b. 5143, l. 23v: „<...> oraz iz Procent jeden od sta zarobku Rzemiosła swojego sprawiedliwie do Ratusza vigore Constytucyi Novellae Legis oddawać będzie <...>“.

⁴¹ Turimas omenyje 1766 m. Varšuvos laisvojo seimo patvirtintas įstatymas dėl Vilniaus miesto būklės gerinimo, žr. *Volumina Legum*, Petersburg, 1860, t. 7, p. 242–243.

⁴² *LVA*, f. SA, b. 5147, l. 36v: „<...> na mocy Prawa, Konstytucyi Tysiąc Siedmsett Szeszdziesiątt Osmego Roku <...>“.

⁴³ Ibid.: „<...> do Xiąg J[ego] K[rolewskiej] m[os]ci Burmistrzowskich Radzieckich Obywatelskich Wilenskich iest zapisano.“. Tekste paryškinta straipsnio autorias.

⁴⁴ Ibid.: „Correctum J[akub] K[a]z[i]m[ie]rz Sidorowicz / MW Pisarz“.

⁴⁵ Ibid., b. 5138, l. 156v: „1870 Mensis Maia 17 die widymus wydan“ (pastaba po 1760 m. aktu).

⁴⁶ Ibid., b. 5215, l. 75: „<...> Iste redditus Est Ministeriali Andreae Kolęda <...>“, „<...> Eidem prolaboro eiusdem Redditus Est.“; l. 75v: „<...> (se redditus Est GD. Bernardo Loreti)“.

⁴⁷ Ibid., l. 110v: „Na sługi Mieyskie“, „do Skarbu“; b. 5218, l. 172v: „Notario“.

⁴⁸ Ibid., b. 5218, 5219. Pvz., b. 5218, l. 152v: „8 fl: Wielkoskurnik“, l. 153: „Mularz zH 10“.

⁴⁹ Būdingas pavyzdys: ibid., b. 5113 (ypač gausu tekste minimų kortelių).

⁵⁰ Ibid., b. 5104, l. 176: „Quod actis p[rae]sentibus est consignatum, et in maiorem fidem sub Sigillo Civitatis cum Subscriptione manus Notarij Ordinarij est extraditum“ (1666 07 12).

⁵¹ Ibid., b. 5116, l. 27–28 (didžioji išplėstinė forma, lenkų k., 1685 10 24).

⁵² Ibid., b. 5143, 114–v ir 121–v (aktų kn.; antraštinės datos skiriasi).

⁵³ Ibid., b. 5100, 5101, 5114, 5117 (dalis 1657–1666, 1683–1685 ir 1688–1690 m. aktu).

⁵⁴ *LVIA*, f. SA, b. 5102, l. 84v–85.

⁵⁵ *LVIA*, f. SA, b. 5109, p. 5–6.

Agnius Urbanavičius

FROM THE LEGACY OF THE CHANCERY OF THE CITY COUNCIL OF VILNIUS: THE ACTS OF NEW CITIZENS 1663–1795

S u m m a r y

The article is a first attempt of a source study of the legacy of the chancery of the City Council of Vilnius. It consists of the two parts. Since the legacy of that chancery has not been analyzed before, in the first part there is presented a general overview of that quantum of the legacy, which encompasses the acts of new citizens, as the second one concentrates upon the texts of the acts in question. Beyond this, there are given considerations regarding informative value of both the books and the acts.

The main material available for the research comprises a group of the chancery inscription books, which are being stored in the repositories of the Archive of the Lithuanian State History. From a variety of acts, inscribed in these books, for the analysis there were chosen the acts of new citizens (according to the mostly often title of the acts – *Civis Novus*). Chronological borders (1663–1795) cover the period from which the inscription books are available (the first date coincides with the time when the chancery activities were restored after the Moscovite invasion of 1655–1661, as the second one marks the third – final partition of the Grand Duchy of Lithuania).

As revealed the analysis of the contents of ca. 100 books in question, there could be singled out several groups of these books according to their functions in the work of the chancery, namely *act books* (*acta*), *formulary books* (*formulare actorum*), *protocol books* (*protocollum actorum*, *protocollum*). Act books served as finished inscription books, formulary books fulfilled a function of a final stage of a rough draft (into which shortened texts of acts were inscribed according to special formulas), and protocol books (extremely short annotations of acts) were employed as a list of acts. All described kinds of books are known from the 2nd half of the 17th century. In the 18th century, there existed act books and protocol books (exactly *protocollum*). The latter, from the standpoint of their function, were similar to formulary books of the 17th century. The books were conducted in both the Latin and Polish languages.

While performing the analysis of the texts of the acts of new citizens, with regard to the particularity of these texts, there were singled out two major groups of them, precisely the major form and the minor one. Also, the major form can be divided into the major simple and major expanded. The main informative value of the acts lies behind the formal data about a new citizen (honorific, name, profession, place of origin) and a sponsor of him (similar, without a place of origin). The qualitative and quantitative analysis of the acts provides with a plenty of completely new information on place names and profession names, and sheds the light on the process of the immigration to early modern Vilnius. A comparison of the contents of different kinds of the books supplied with new data series. As in some cases acts were repeated in the books of the same years, it made possible to clarify important details and helped to translate various Latin and Polish terms into the Lithuanian language.

This article is a first step to the new research field of history of the chancery of the Vilnius City Council.